

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

**Rozdíly v jazykové kreativě
mužů a žen při tlumočení**

(Bakalářská práce)

2015

Aneta Šantorová

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

**Rozdíly v jazykové kreativě mužů a žen při tlumočení
(Bakalářská práce)**

Autor: **Aneta Šantorová**

Studijní obor: Angličtina se zaměřením na komunitní tlumočení a překlad

Vedoucí práce: **Mgr. Marie Sandersová, Ph.D.**

Počet stran: 48 stran

Počet znaků: 75 643 znaků (včetně apendixů)

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne 26. 11. 2015

Aneta Šantorová

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Marii Sandersové, Ph.D. za užitečnou metodickou pomoc a cenné rady při zpracování diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala dobrovolníkům za účast na výzkumu pro empirickou část této práce, a v neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za neutuchající podporu a vloženou důvěru.

V Olomouci dne 26. 11. 2015

Aneta Šantorová

Abstract

This thesis considers the possibility of differences in the language creativity of the male and female interpreters based on their gender. The first part of this thesis, the theoretical part, covers the early stages of gender linguistics, its brief history, different approaches as presented by Robin Lakoff, Deborah Tannen, Mary Crawford, Janet Holmes, Jennifer Coates, and Ann Oakley, along with other well recognized linguists and scientists in the field, on how men and women use language, introducing the differences and explaining the reasons for such differences. However some sources can be considered outdated, these certainly should not be omitted, as they still provide a widely cited basis in this branch of linguistics. The thesis also provides with the basic terminology and theories set within the field of the study. The second part consists of empirical research conducted on the students of translation and interpreting studies. The students, who voluntarily agreed on posing as anonymous research subjects, were asked to interpret a recording, and subsequently to fill out a questionnaire on gender stereotypes and a self-evaluation questionnaire, thus providing information to serve as a basis for the purposes of the research. This thesis provides information on methodology of the conducted research, evaluation of the recordings and questionnaires, and the results of the research itself.

Key words

gender, sex, interpreting, differences between men and women, language, language creativity, genderlect, gender roles

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá možnými rozdíly v rovině jazykové kreativity tlumočnicků a tlumočnic v závislosti na jejich příslušnosti k pohlaví. První část této práce je teoretická a obsahuje informace ohledně počátků této genderové lingvistiky, stručnou historii, rozdílné přístupy Robin Lakoffové, Deborah Tannenové, Mary Crawfordové, Janet Holmesové, Jennifer Coatesové, Ann Oakleyové a dalších uznávaných lingvistů a vědců v oboru, jak muži a ženy užívají jazyk, prezentují rozdíly jejich užívání a vysvětlují důvody pro tyto rozdíly. Práce seznamuje čtenáře se základní terminologií a zavedenými teoriemi v oboru. Jakkoli se některé teoretické zdroje mohou zdát neaktuální, nelze je rozhodně zcela opomenout, protože jsou stále zavedeným a často referovaným základním kamenem v tomto odvětví. Druhá část práce sestává z empirické studie, která byla provedena za přispění studentů tlumočnictví a překladatelství. Studenti, kteří dobrovolně souhlasili s účastí na tomto výzkumu, byli požádáni, aby přetlumočili nahrávku a následně vyplnili dotazník s otázkami ohledně vnímání genderových stereotypů, a dále dotazník s hodnocením vlastního výkonu, čímž poskytli informace potřebné pro výzkum. Součástí této bakalářské práce je metodologie provedeného výzkumu, vyhodnocení nahrávek a dotazníků, a výsledky samotného výzkumu.

Klíčová slova

gender (gender), pohlaví (sex), tlumočení (interpreting), rozdíly mezi muži a ženami (differences between men and women), jazyk (language), jazyková kreativita (language creativity) genderlekt (genderlect), genderové role (gender roles)

Obsah

1	Úvod	7
1.1	Hypotéza	8
2	Jazyk a gender	10
2.1	Obecná teorie genderu	10
2.2	Genderové stereotypy a role	12
2.3	Vliv výchovy a prostředí na genderovou identitu.....	12
2.4	Jazyk a gender.....	14
2.4.1	Teorie deficitu	14
2.4.2	Teorie dominance	14
2.4.3	Teorie diference.....	15
2.4.4	Teorie dynamiky.....	15
2.5	Rozdílné prvky jazyka mužů a žen.....	16
2.5.1	Slovní zásoba.....	16
2.5.2	Vulgarismy a slang.....	17
2.5.3	Hyperkorektnost	17
2.5.4	Intonace	18
2.5.5	Smysl pro humor	19
3	Jazyk a kreativita	20
3.1	Jazyk a kreativita v procesu simultánního tlumočení	20
4	Empirická studie	21
4.1	Metodika	21
4.2	Nahrávka Why Some of Us Don't Have One True Calling	22
4.2.1	Slovní zásoba.....	22
4.2.2	Intonace a registr	29
4.3	Vyhodnocení evaluačních dotazníků	29
4.4	Vyhodnocení dotazníků subjektivního vnímání genderu	31
5	Závěr	34
	Příloha č. 1: Transkript nahrávky	36
	Příloha č. 2: Evaluační dotazník	41
	Příloha č. 3: Dotazník subjektivního vnímání genderu	42
	Seznam zdrojů	46

1 Úvod

Muži a ženy jsou od nepaměti porovnáváni, a to jak z hlediska fyziologie, tak i psychologie. Kdo z nás někdy neslyšel tvrzení, *že ženy jsou špatné řidičky* nebo *že muži nerozeznají smetanovou barvu od krémové*.

Tato práce si klade za cíl zjistit, zda tlumočníci a tlumočnice přetlumočí stejný projev se zásadními rozdíly v užití míře kreativity na poli převodu slovní zásoby, a zda mohou v takovém případě objevené odlišnosti nějakým způsobem vyplývat z tlumočnickovy příslušnosti k pohlaví, tak jak je ve společnosti chápána ve formě genderových stereotypů, nebo jestli jsou rozdíly utvářeny na základě jiných vnějších faktorů, např. míra orientace v tematické oblasti dané nahrávky, míra soustředění apod.

Když pomineme vnější fyziologické znaky u obou pohlaví, nalezneme fyziologické rozdíly i v tom, jak se v průběhu vývoje mozek utvářel. Rozdíly endokrinologické (vliv hormonů) a neurofyziologické (odlišná stavba a naprogramování mozku) vedou k odlišnému vnímání okolního světa, a to jak na úrovni vstupních informací (smysly, receptory), tak na úrovni výsledného zhodnocení situace (následná reakce). Následné reakce na shodné podněty se tedy mohou lišit (Vyskočil 2006). Na základě nespočtu studií, inteligenčních a znalostních testů, které mají za úkol poměřit rozdíly v obecné inteligenci, lze tvrdit přesně pravý opak. Výsledky ukazují, že mezi pohlavími nejsou žádné prokazatelné rozdíly v míře obecné inteligence, liší se pouze jejich postup řešení úloh. Obě pohlaví tedy dosahují stejných výsledků v testech inteligence, „ale k těmto výsledkům dospějí každý jinou cestou“ (Witnerová 2001). Stejně tak je tedy možné, že rozdíly v tlumočení mužů a žen se budou lišit přístupem, motivací či postupem, zatímco výsledný projev se může lišit jen minimálně. K tomuto se přiklání i Hinesová, podle ní mohou v rámci užitého jazyka „muži a ženy dojít podobných výsledků, ale spoléhají přitom na rozdílné neurální mechanismy“ (Hines 2004, s. 201, vlastní překlad).

Některé rozdíly mezi muži a ženami jsou podmíněny nejen fyziologií a psychologií (psychologie se v tomto často odvíjí právě od fyziologie), ale i genetickými predispozicemi a následným vývojem, který je do značné míry ovlivněn okolním prostředím, výchovou a v pozdějších etapách vývoje také

společenským tlakem (Vyskočil 2006). Vzhledem k těmto vnějším faktorům je lidská mysl utvářena velice individuálně, samotná mentalita každého jedince ovlivňuje vnímání okolního světa. Vliv výchovy a prostředí na rozvoj jedincovy mentality a jazykovou vybavenost zmiňuje i Tannenová podle níž např. rodiče nepředávají svým potomkům akcent, s nímž mluví, ale děti jej získávají v rámci interakce se svými vrstevníky. „Děti, jejichž rodiče hovoří s přízvukem, nemají přízvuk stejný jako jejich rodiče. Učí se mluvit stejně jako jejich vrstevníci“ (Tannen 1992, s. 116, vlastní překlad). Zároveň předkládá názor, že „děti se učí umění komunikace v rámci skupiny dětí se stejným pohlavím“ (Tannen 1992, s. 117, vlastní překlad). Tudíž lze podle Tannenové (1992, s. 117) předpokládat, že mezi osvojenými komunikačními dovednostmi budou v případě chlapců a dívek určité rozdíly. Podle Hudsona (1996, s. 11, vlastní překlad) je naprosto nezvratitelným faktem, že „žádní dva mluvčí nebudou používat stejných výrazových prostředků jazyka, protože žádní dva mluvčí nemají zcela identickou praxi v tomto jazyce. (...) jednotliví mluvčí jsou podle všeho utvářeni na základě zkušeností (jako posluchači), spíše než v závislosti na jejich genetické výbavě, a tato zkušenost vzniká v rámci kontaktu s ostatními mluvčími, jejichž projevy jsou specifické pro každého z nich.“ Lze tedy snadno předpokládat, že budou mít tyto vnější faktory značnou roli v rozdílech při převádění a formulaci tlumočeného projevu. Otázkou zůstává, do jaké míry budou jednotliví tlumočníci ovlivněni všemi těmito faktory, zda u nich „mají tyto systematické rozdíly v interakci žen a mužů základ v genderové hierarchii (tj. dominance mužů), nebo se jedná spíše o důsledek kvazi-kulturních rozdílů, které jednu ze skupin znevýhodňují v rámci specifického situačního kontextu, nikoli však vinou genderového nesouladu jako takového“ (Cameron 2001, s. 167, vlastní překlad).

1.1 Hypotéza

V rámci genderových stereotypů v rámci lingvistiky lze očekávat, že ženy budou ve svém projevu upřednostňovat citově zabarvené výrazové prostředky, přívlastky, eufemismy, vycpávková slova, hezitační zvuky, melodičtější intonaci, a výrazněji vyjadřovat přízvuk na slabikách než muži. Vzhledem ke stereotypům ohledně mužského chování a projevu pod vlivem značně

agresivnějšího, přímočařejšího přístupu v porovnání s přístupem žen, lze dále očekávat, že mužům by nečinil závažné obtíže převod vulgarismů a komunikace v oblasti tabuizovaných témat, např. sexuální chování nebo základní tělesné funkce, a díky tomuto by mohli lépe převádět úseky s humornou složkou, např. za použití dvojsmyslů či slovních hříček.

Zároveň je vysoce pravděpodobné, že pod vlivem vývoje vnímání genderových stereotypů a rolí, emancipace, feminizace a snahy o rovnoprávnost pohlaví, že se budou případné rozdíly mezi muži a ženami vyskytovat minimálně a nebudou striktně rozdělovány pouze v rámci konkrétní skupiny, tedy skupiny mužů a žen.

Vyhodnocení empirické studie probíhalo formou porovnání tlumočnických řešení v rámci příznakových pasáží, které vyžadovaly větší míru kreativity, reakční pohotovosti a krátkodobé paměti (tvarosloví, humorné prvky, vlastní jména), celkové intonace či důrazu na přízvuk, a analýzou odpovědí v dotaznících.

2 Jazyk a gender

V této části si vymežíme zkoumanou oblast, potřebnou terminologii, zavedené teorie v oboru a jen velice stručně nastíníme historické pozadí, na jehož základě se obor vyvíjel. Zohledníme vliv výchovy a prostředí na formování jedincovy mentality a genderové identity, a vymežíme si genderové stereotypy a role, a jak se tyto skutečnosti odráží na poli lingvistiky.

2.1 Obecná teorie genderu

Vliv genderu na poli lingvistiky se začal významně vyvíjet jako součást sociolingvistiky až ve druhé polovině dvacátého století. Už v 60. letech se objevují studie na toto téma, ale až v 70. a 80. letech se staly předmětem zkoumání ženy a jejich komunikační prostředky a strategie. Tedy ruku v ruce s rostoucí emancipací žen ve světě v rámci feminizačního paradigmatu, do té doby byly výzkumnými subjekty muži (Coates 2004, s. 4). Čermáková v předmluvě pro české vydání knihy Pohlaví, sex a společnost Ann Oakleyové poukazuje na skutečnost, že v České republice dochází k rozšíření tohoto oboru ze zřejmých historicko-politických důvodů až po pádu komunistického režimu a železné opony (protože dostupnost zahraničního materiálu byla v té době v podstatě neexistující), tedy až po roce 1989. (2000, s. 4). Bez ohledu na datum vzniku, jsou tyto teorie stále aktuální a poskytují základní informace, které nelze opomíjet, nejen pro četnost odkazů v současné literatuře.

V souvislosti s potřebou po odpovídající terminologii vzniká pojem *gender*, který na rozdíl od *pohlaví*, nerozlišuje jedince pouze na základě vnějších fyziologických znaků, ale zohledňuje spíše jedincovu vlastní identitu v sociálním kontextu, která se utvářela pod vlivem výchovy a prostředí, a výsledné chování a interakci těchto jedinců v komunikaci s ostatními členy společnosti. Pro potřeby této bakalářské práce budeme tedy chápat terminologii genderu tak, jak je definována ve Velkém sociologickém slovníku:

gender – termín používaný pro skupinu vlastností a chování formované kulturou a spojené s obrazem muže a ženy. Sociologický přístup vychází z práce Margaret Meadové *Sex and Temperament in Three*

Primitive Societies (1935), která staví na tom, že pohlaví je biologickou charakteristikou, kdežto gender je společenskou konstrukcí. Nejbližším českým ekvivalentem pojmu gender je termín „rod“. Toto označení však není zcela adekvátní a navozuje nepřesné souvislosti, proto se většinou pojem gender přejímá v původním tvaru. Koncepce genderu zdůrazňuje kategorie kontrastujících charakteristik s označením „feminní“ či „maskulinní“, které odrážejí očekávání spjatá s rolemi muže a ženy. Rozlišení, vzdálenost mezi „mužským“ a „ženským“ jsou z pohledu kategorie genderu determinovány kulturou a jsou vysoce variabilní (...). Na rozdíl od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa působení, gender vyjadřuje, že velmi rozdílné názory na přiměřené chování žen a mužů mohou mít jak různé společnosti, tak tytéž společnosti v různých obdobích historie, nebo odlišné skupiny v rámci téže společnosti (Petrušek a kol. 1996, s. 339).

Pod tlakem dnešní doby a nepolevujícího úsilí o rovnoprávné vnímání a podmínky pro obě pohlaví lze tedy logicky předpokládat, že rozložení genderových rozdílů bude mezi jednotlivými jedinci nebo skupinami dobrovolně se sdružujících jedinců značně Gaussovské, tedy že v dnešní společnosti (ve které se často ženy snaží vyrovnat mužům na poli kariéry, kutilských dovedností i mezilidských vztahů, a naopak pro muže není nadále tabu dát najevo svoje vnitřní pocity nebo nastoupit na rodičovskou dovolenou) snadno nalezneme feminní muže a maskulinní ženy, kteří jsou jakýmsi kompromisem mezi stereotypním vnímáním postavy muže a ženy, což je, jak zmiňuje Oakleyová (2000, s. 121 – 122), podle Dr. Roberta Stollera v podstatě běžný jev. „Gender je pojem, který má spíše psychologické a kulturní konotace a biologickým pojmům „mužský“ a „ženský“ odpovídají názvy genderu „maskulinní“ a „feminní“. Ty mohou být zcela nezávislé na (biologickém) pohlaví. Gender je podíl maskulinity a feminity u dané osoby a je zřejmé, že u mnoha lidí jsou přítomny obě tyto kvality.“

2.2 Genderové stereotypy a role

Genderové stereotypy představují soubor psychologických rysů, vlastností a vzorců chování, které na základě širší konformity společnosti a jejího vnímání přísluší ve větší či menší míře jedné ze skupin z hlediska k příslušnosti k pohlaví. Představují tedy popis toho, co je v dané společnosti vnímáno jako typicky *mužské* nebo *ženské*. Příkladem si můžeme uvést oblíbená tvrzení, např. *kluci nepláčou, kluci jsou kluci (a kluci se perou), muži nosí kalhoty, muž je hlavou rodiny* nebo naopak *holky si nehrají s autíčky, ženy nosí šaty, boty na podpatku a make up, holky se mezi sebou nebijí a nepoužívají vulgarismy* atd. V rámci takto vymezených stereotypů jsou každému pohlaví ve společnosti přisuzovány také tradiční role, které by měly jejich zástupci automaticky zastávat. Ženám se tak tradičně přisuzuje role matky, pečovatelky a strážkyně tepla rodinného krbu, tedy šikovné hospodyňky. Z čehož vyplývá, že ženy by měly být doma, kde mohou udržovat oheň a v klidu a bezpečí se starat o výchovu dětí. Tyto činnosti ve své komplexnosti zahrnují také přípravu pokrmů a úklid jeskyně. Aby všechny své denní povinnosti ženy mohly splnit (ideálně ještě než se vrátí muž z lovu), využijí s největší pravděpodobností spíše dovednost empatie a multitaskingu. Na druhé straně mužům se obvykle přisuzuje role lovců, dobyvatelů, ochránců, a živitelů, kteří musí být dostatečně fyzicky zdatní a vytrvalí pro plnění těchto úkolů. Pozůstatky na tyto nároky, přetrvávají v naší společnosti dodnes a jedinci se k nim pod vlivem okolního prostředí mají tendenci uchýlovat v rámci konformity.

2.3 Vliv výchovy a prostředí na genderovou identitu

Každý jedinec je formován do značné míry vlivem výchovy a prostředí už od okamžiku svého narození, pokud bereme v úvahu teorie o vlivu podnětu během matčina těhotenství, tak dokonce ještě před narozením. Důležité ale je, že od momentu, kdy je známo pohlaví potomka, rodiče v podstatě okamžitě podvědomě směřují svého třeba i dosud nenarozeného potomka, k tomu aby dostal své roli ve společnosti. Nadšení rodiče v očekávání mohou například vymalovat dětský pokojíček, kdy se klasicky přisuzuje modrá barva chlapečkům a růžová zase děvčátkům, nebo nakupují vybavičku pro miminko

opět v barvách příslušejících danému pohlaví. To samé samozřejmě platí i v případě výběru hraček nebo dokonce jména. Všechny tyto kroky v budoucnu zásadním způsobem ovlivní vlastní vnímání a fázi identifikace takového miminka. Každé novorozeně tedy vejde do světa, který mu už automaticky zároveň s příslušností k pohlaví přisuzuje gender a sociální role, které by mohlo v budoucnu zastávat (Renzetti & Curran 2003, s. 93 – 98).

Reakce na tyto signály jsou navíc během vývoje dítěte ještě dále posilovány prostřednictvím zpětné vazby rodičů i širšího okolí. Dítě, které dostojí představě genderu, který by mělo reprezentovat jeho či její pohlaví, dojde ve společnosti uznání či dokonce pochvaly. Celý proces vlastně funguje na principu podmíněného chování. Pokud si žena obleče šaty a obuje boty na podpatku a doladí celek lichotivým make-upem a účesem, dostane se jí ve společnosti s největší pravděpodobností komplimentu nebo komentáře ohledně jejího vzhledu. V závislosti na tom, bude-li stanovisko společnosti pozitivní či naopak zamítavé, bude žena mít odpovídající tendenci hodnocené chování replikovat v budoucnu. To samé se vztahuje také na chování mužů, pokud muž opraví rozpadající se kuchyňskou skříňku, rovněž v závislosti na výsledné míře efektivity celého procesu oprav, se mu dostane odpovídající reakce, pochvaly nebo naopak výtky. Muž bude v tomto případě, stejně jako žena, výsledek vztahovat ke svému jednání v budoucnu (Renzetti & Curran 2003, s. 99).

Nemalý vliv má také pozorování ostatních lidí, ať už dospělých či jiných dětí, jejichž nápodobou se děti učí a osvojují si postoje a činnosti neodmyslitelně spjaté s genderovými stereotypy. To upevňuje role vycházející z těchto stereotypů. Chlapci při hraní lezou po stromech, střílí po sobě imaginárními zbraněmi (za kterou poslouží třeba i obyčejný klacek), při čemž se často umažou, nebo se mezi sebou perou. Dívky si naopak většinou hrají na „domácnost“, věnují se péči o panenky a podávání imaginárního čaje, či výzdobou takovéto fiktivní „domácnosti“, aby vše bylo tak říkajíc *bez poskvrnky*. Rozdíly mezi chlapci a dívkami se navíc ještě zvětšují s přibývajícím věkem. Jedinci, kteří si uvědomují mezi-genderové rozdíly, mají tendenci se rozhodnout ve prospěch jednoho z nich a stylizovat se tak do určité předlohy konkrétního genderu (Oakley 2000, s. 45 – 48).

2.4 Jazyk a gender

Komunikační projev, tzv. jazyk žen byl obzvláště v počátcích oboru považován za nedosahující úrovně mužů, v porovnání s „jazykem mužů“ za méněcenný.

Po několika rozličných teoriích o nedostatečnosti komunikačních dovedností žen vůči těm, kterými vládli muži, se na základě etnických výzkumů jazykovědce Johna Gumperze objevuje v osmdesátých letech dvacátého století teorie modelu dvou kultur.

2.4.1 Teorie deficitu

Teorii deficitu se ve svém díle *Language and Women's Place* (1973) do značné míry věnovala Robin Lakoff, zároveň zavedla termín „women's language“, tedy *ženský jazyk*, a definuje jej jako jazyk svým způsobem nedostačující a nedosahující požadované úrovně v porovnání s jeho *mužskou variantou*. Tento *nedostačující jazyk žen*, z nich ve výsledku činí osoby nevhodné pro uplatnění na rozhodné, důležité pozici, která vyžaduje schopnost třímat žezlo moci ve svých rukách a upozaduje tak ženy do pozice podřízené muži či na něm určitým způsobem závislé. Důvodem je podle Lakoffové nejen způsob, jakým se od žen očekává, že budou vyjadřovat svoje myšlenky, ale zároveň také to, jak na ženy mluví ostatní lidé, protože tím v podstatě upevňují jejich postavení, vnímání i vyjadřování. Ženy se tedy automaticky přizpůsobují očekáváním jejich chování, co je pro ně vhodné, dostatečně ženské. Od žen se například očekává, že budou ve výrazně míře používat eufemismy, tázací dovětky, přídavná jména jako přirovnání, naopak by ale neměly užívat vulgarismů a celkově se vyjadřovat *jako muž*. V opačném případě je takové chování a způsob vyjadřování považováno za směšné a „nevhodné pro dámu“ (Lakoff 1973, s. 45 – 49).

2.4.2 Teorie dominance

Teorie dominance prezentuje názor, že muži jsou vůči ženám v dominantním postavení ve společnosti, jsou to oni, kdo disponují mocí a vládou jazykem, mužský jazyk je považován za jazykovou normu. Ženy a jejich jazykový projev je upozaděn jako méněcenný a nedosahující úrovně kvality mužů, pro

jejich příslušnost k ve společnosti podřízenému pohlaví. Rozdíly mezi jazykovými projevy mužů a žen jsou vnímány jako demonstrace privilegia mužů ve společnosti a nástroj manipulace. Jedná se tedy o jakýsi manifest patriarchy v rámci společnosti (Holmes & Meyerhoff 2003, s. 473 – 475).

2.4.3 *Teorie difference*

Model dvou kultur, který na otázku genderových rozdílů na poli lingvistiky poprvé aplikovali Daniel Maltz a Ruth Borkerová, staví na myšlence, že ženy a muži mají mezi sebou velký prostor pro vzájemné nepochopení, protože oba prošli rozdílnou výchovou a pochází z jiného společenského prostředí, tedy pochází z rozdílných *kultur*. Tak jako v případě dvou cizinců, kteří si sice mohou rozumět, pokud oba vládou stejným jazykem, ale to samo o sobě nutně neznamená, že komunikace povede ke vzájemnému pochopení, protože oba stále mají kořeny v rozdílných kulturách. Podle této teorie tedy muži a ženy mluví vlastně stejným jazykem, ale v rámci odlišných kultur, které svou mentalitou a genderovou příslušností prezentují, hovoří každý jinou varietou tohoto jazyka nebo chcete-li genderlektem (Crawford 1995, s. 86 – 88). Tannenová i Cameronová však namítají, že prostředí ze kterých vzešli chlapci i dívky společně (rodinné zázemí se společnou výchovou chlapců i dívek, smíšené třídy ve školním prostředí atd.) nelze považovat za odlišné kultury, protože se pak logicky jedná o výchozí kulturu obou bez rozdílu pohlaví (Motschenbacher 2010, s. 1 – 4).

2.4.4 *Teorie dynamiky*

Teorie dynamiky se zaměřuje na „dynamické aspekty interakce“ a na celou problematiku nahlíží jako na sociální konstrukt. Gender sám o sobě je chápán spíše jako sociální konstrukt než kategorie přiřazená jedinci společnosti. Člověk je vnímán individuálně, jako interpret genderu, nikoli jeho reprezentant. Není tedy striktně omezován pevně danými limity, ale má k dispozici škálu, v jejímž rozmezí se může vyjádřit (Coates 2004, s. 5 – 6).

2.5 Rozdílné prvky jazyka mužů a žen

V práci *Language and Women's Place*, která rozdmýchala bouřlivou debatu na téma rozdílné mluvy mužů a žen, se Robin Lakoffová poměrně zevrubně věnuje rozdílům ve volbě výrazových prvků v interakci s ostatními členy společnosti. Na následujících stránkách si jednotlivé rozdíly rozebereme.

2.5.1 Slovní zásoba

Ženský jazyk se vyznačuje rozdíly ve volbě a četnosti jednotlivých slov, některých větných struktur, intonací a slovní zásobě. Jako příklad uvádí Lakoffová (1973, s. 49) rozdíl ve vnímání a pojmenování barev. Představte si, že se muž a žena dívají na stejnou stěnu, která je vymalovaná odstínem fialové barvy s růžovým podtónem. Žena by mohla v takové situaci barvu nazvat fuchsiovou. Pokud by ji tak nazval muž, nabízí se možnost, že s určitou dávkou ironie v hlase opakuje ženin výrok, nebo se jedná o homosexuála či designéra interiérů. Ženy mají v porovnání s muži v tomto ohledu mnohem bohatší slovní zásobu. Barva, kterou by muž běžně a bez zdlouhavého přemýšlení nazval jednoduše bílou barvou, by pro ženu mohla být barva sněhová, krémová, smetanová, ecru nebo navajo. Můžeme si třeba připomenout i poměrně slavné a kontroverzní téma, které už jistě nejednou zažehlo, v lepším případě pouze rozohněnou diskuzi: *Jaký je rozdíl mezi vínovou, bordó a burgundskou (barvou)*. Muži považují většinou takové téma za nedůležité, triviální, nudné a především nesouvisející s praktickou stránkou života v reálném světě.

Podobné rozdíly lze nalézt i ve volbě přídavných jmen, kdy je lze rozlišit na mužské (neutrální) a ženské. Pro vyjádření schvalovacího stanoviska mají ženy často tendenci používat výrazy rozkošný, roztomilý, nádherný, tedy výrazy emočně zabarvenější a silnější ve smyslu intenzity v porovnání s výrazy, které nejčastěji užívají muži, např. dobrý, pěkný, to není špatné atd., a působí ve výsledku mnohem neutrálněji. Použití neutrálních, nebo chcete-li mužských, výrazů ženou není samo o sobě nemožné nebo výjimečné, avšak žena takovýmto výrazem vyjadřuje jisté osobní explicitně nevyjádřené stanovisko. Označí-li tedy žena objekt jako pěkný, většinou to znamená, že nedosahuje takových kvalit, aby jej označila intenzivnějším a emočně zabarvenějším

adjektivem, např. nádherný. Naopak muž, který užil ženského výrazu nádherný, by mohl působit zženštile nebo ironicky. Muži s akademickým vzděláním a vyšším společenským statutem mají ale k ženské mluvě mnohem blíže než např. řidič kamionu, a jejich výrazové prostředky se budou samozřejmě silně odvíjet od prostředí a nároků na jazykovou vybavenost (Lakoff 1973, s. 51 – 53).

2.5.2 Vulgarismy a slang

Dalším rozdílem, který lze pozorovat mezi jazykem mužů a žen, je užívání vulgarismů, navzdory četnému výskytu žen, které by v dnešní době použily stejně vulgárního výrazu jako muži, se stále toto chování přisuzuje spíše mužům, protože je považováno za nevhodné pro ženu. Ženám se tak tradičně přisuzuje užívání mírnějších vulgarismů, na rozdíl od mužů, u kterých není užívání silnějších vulgárních výrazů natolik tabuizováno (Crawford 1995, s. 24). Lakoffová (1973, s. 49) zároveň poukazuje na skutečnost, že stále více žen přejímá jazykové chování mužů (protože se uplatňují na pracovních pozicích, které byly předtím obsazovány muži), ale muži nepřejímají jazykové chování žen (protože muži se mnohem méně často uplatňují na pozicích, které byly předtím obsazovány ženami), avšak s výjimkou mužů, kteří se neztotožňují s klasickým pojetím „řádné maskulinity“, tak jak je chápáno a prezentováno v rámci kultury, např. homosexuálové.

2.5.3 Hyperkorektnost

Rozdíly nalezneme kromě slovní zásoby také na úrovni větné stavby. Ženy mají větší tendenci používat tázacích dovětků. Tázací dovětky jsou určitým mezistupněm mezi přímou oznamovací větou a otázkou typu ano/ne. Mohou vyjadřovat řečnickou nejistotu ohledně daného tvrzení nebo potřebu po potvrzení nebo ujištění v rámci komunikace s ostatními účastníky komunikace. Zároveň mohou plnit funkci jistého „změkčujícího“ prvku, který může původního řečníka stavět do mírně podřízené role. Takový projev také bývá celkově vnímán jako zdvořilejší, protože tázací dovětky bývají častým komponentem zdvořilostních frází, jako jsou žádosti či dotazy. Vyjadřují

určitou míru řečnickovy nejistoty nebo nevole vyjádřit takové tvrzení přímou oznamovací větou. Řečník se tak vyhýbá případnému konfliktu s příjemcem sdělení (Lakoff 1973, s. 53 – 55).

Tázací dovětky, jak již bylo zmíněno, budí dojem celkové uhlazenosti a zdvořilejšího vystupování. Tannenová poukazuje na užívání dovětek ženami z důvodu jejich snahy nepřerušovat řečníka, neupozadovat jej během vzájemné komunikace a dopřát jim alespoň rovnocenný prostor pro vyjádření. Naopak muži často řečníka přerušují, aby si tak vybojovali vlastní prostor a dominantní pozici v probíhajícím rozhovoru (Crawford 1995, s. 24). V návaznosti na užívání tázacích dovětek lze také zmínit volbu výrazů bez negativní konotace. Ve snaze neranit něčí city či nevyvolat konflikt pro nesoulad názorů tak zejména ženy volí politicky korektnější výrazy, zároveň více dodržují větnou stavbu a mluví spisovnou formou jazyka. S největší pravděpodobností budou ženy prezentovat svá přání spíše formou návrhu než rozkazu. Klasickým příkladem může být situace (1), kdy žena vysloví své přání vyjít si s danou osobou na procházku, protože je pro takovou aktivitu příhodné počasí, ale

(1) *Venku je dnes hezky. Mohli bychom se jít projít, nechceš?*

nevyjadřuje tuto touhu direktivně, nýbrž návrhem na aktivitu pro společně strávenou chvíli, ve formě konstatování změkčeného tázacím dovětkem (Lakoff 1973, s. 55 – 57). V této souvislosti je třeba poukázat na důležitost intonace, která udává danému výrazovému prostředky celkový ráz, na jehož základě lze rozlišit, kdy tázacích dovětek užívají muži a kdy ženy. (Eckert & McConnell-Ginet 2013, s. 144 – 150).

2.5.4 Intonace

V rámci rozdílů na úrovni větné stavby a celkové výstavby projevu mají ženy častou tendenci ke stoupavé (zpěvnější) intonaci, a to bez ohledu na to, zda se jedná o oznamovací větu či otázku, celkově však působí váhavěji. Ženy také přesněji artikulují, zřejmě protože jsou to právě ženy, které se věnují výchově a péči o děti. Ženy tedy důrazněji a přesněji vyslovují jednotlivá slova, aby jim děti snáze rozuměly. Muži naopak ve svém projevu působí sebevědoměji bez

znatelnějších náznaků váhání nebo nerozhodnosti a jejich projev tak může působit plynuleji (Lakoff 1973, s. 55 – 56).

2.5.5 Smysl pro humor

Podle Lakoffové ženy nejen neumí vtipy vyprávět, ale často je ani nechápou, v podstatě tedy nemají vůbec smysl pro humor (Crawford 1995, s. 136). Na základě vlastní zkušenosti a obecného pozorování tento názor nesdílím. Podle mého ženy mají vyvinutý smysl pro humor, vtipům rozumí a umí je i vyprávět. Jen vtip prezentují jinak než muži. Na rozdíl od mužů třeba vnímají rozdílně meze mezi vhodným a nevhodným tématem pro takové vtipkování. Je zajímavé, že muži i ženy přistupují k vyprávění vtipů rozdílně. Muži většinou vtipkují v rámci široké škály témat, s oblibou prezentují svůj smysl pro černý humor a žádné téma pro ně nebývá tabu. Nestává se jim, že by se odchýlily od vyprávění a jsou schopni stručně a plně vystihnout pointu. Ženy naopak často zahrnují zbytečné detaily, jako jsou popisy prostředí, postav apod., které nejsou pro pointu nezbytné. Zároveň se jim občas stane, že v rámci těchto popisných pasáží krátkodobě opustí téma, aby se k němu posléze vrátily a vtip dokončily právě odhalením pointy. Možným důvodem je snaha žen vysvětlit vtip či příhodu, tak aby ji mohl pochopit v ideálním případě naprosto každý, a oslovily tak svým smyslem pro humor, pokud možno co nejširší okruh posluchačů. Ženy totiž „užívají jazyk k navazování, udržování a rozvíjení osobních vztahů. Muži vnímají jazyk spíše jako nástroj pro získávání a předávání informací“ (Holmes 2013, s. 2, vlastní překlad).

3 Jazyk a kreativita

Úvodem upozorníme na skutečnost, že detailní vymezení kreativity je v podstatě velmi nelehký úkol. Vždyť také všechny pokusy o vymezení a zavedení škály pro měřitelnost kreativity skončily neúspěšně.

Přístup ke vnímání a hodnocení míry kreativity je jednoduše vždy subjektivní, není proto snadné určit na základě jakých proměnných a jakým metodickým způsobem by měla být kreativita hodnocena a měřena. Ronald Carter ve své knize *Language and Creativity: The Art of Common Talk*, definuje kreativitu jako souběžně probíhající procesy z rozličných oblastí, které zahrnují jak mentální predispozice, tak i sociokulturní vlivy. Úroveň kreativity lze podle něj posuzovat v rámci vlastní originality, nekonvenčnosti, humornosti, vloženého úsilí a adaptability proměnlivým podmínkám (Carter, 2015).

3.1 Jazyk a kreativita v procesu simultánního tlumočení

Nezbytnou součástí hodnocení jazykové kreativity jsou také aspekty specifické pro simultánní tlumočení. Mezi tyto aspekty patří zejména vliv originální nahrávky, ať už se jedná o čistě lingvistické prvky a mentální procesy (např. tematicky specifická terminologie, tempo mluvčího, pohotovost reakcí a schopnost multitaskingu tlumočnicka či tlumočnice, stres, únava atd.), nebo o vliv sociokulturních faktorů (např. zdrojový jazyk nahrávky, vliv zdrojové kultury a společenských hodnot). Bez ohledu na to, do jaké míry je kreativita ovlivněna těmito faktory výsledkem bezděčnosti, je třeba ji vždy zohlednit.

4 Empirická studie

4.1 Metodika

Dobrovolníci a dobrovolnice z řad současných i bývalých studentů tlumočnictví a překladatelství a, v celkovém počtu 32 účastníků studie byli požádáni, aby po krátké přípravě, která zahrnovala poslech nahrávky a vytvoření glosáře, simultánně přetlumočili nahrávku, kterou měli k dispozici ve formě videa na kanálu TED.

Jednalo se o nahrávku *Why Some of Us Don't Have One True Calling* od Emilie Wapnick. Celková délka nahrávky činila 12 minut a 26 sekund. Nahrávka byla záměrně zvolena jako genderově neutrální a prostá kontroverzních výroků, jak by tomu mohlo být v případě témat např. z oblasti politiky či náboženství.

Po přetlumočení nahrávek dostali následně účastníci studie k vyplnění anonymní dotazníky. První dotazník obsahoval otázky k zohlednění vnějších faktorů při vyhodnocování výsledků. V otázkách byli účastníci dotazováni na pohlaví, zda považují svou orientaci v oblastech terminologie za vyhovující, zda a jaké obtíže jim nahrávka činila pro zohlednění výrazových projevů (např. hezitačních zvuků a pauz v tlumočnickém projevu) a dalších vlivů (např. stres, nesoustředěnost, kvalita technického vybavení a prostředí aj.) na projev tlumočnicka. Druhý dotazník zjišťoval osobní postoj tlumočnicků a tlumočnic na problematiku genderu s důrazem na aspekty genderové lingvistiky.

Do níže uvedeného vyhodnocení výzkumu se nakonec probojovalo 12 nahrávek, protože cílem bylo porovnání převodu nahrávek s ohledem na gender a dobrovolných mužských subjektů se našlo pouze 6, v rámci vyhodnocení výsledků výzkumu jsem tedy ustálila i počet ženských subjektů, tak aby obě skupiny byly stejně početné a nedošlo tak k přečíslení, které by vedlo ke zkreslení výsledků.

Tlumočníci a tlumočnice, kteří se podíleli na empirické části, nebyli záměrně seznámeni s výzkumným záměrem, aby se předešlo záměrnému i bezděčnému zkreslení výsledků.

4.2 Nahrávka *Why Some of Us Don't Have One True Calling*

Nahrávka, která spadá do oblasti motivačních proslovů a osobního rozvoje, byla prezentována v rámci události TEDxBend v dubnu 2015. Celková délka nahrávky činila 12 minut a 26 sekund. Nahrávka byla k dispozici ve formě videa na serveru TED, tedy s doprovodným obrazovým materiálem, konkrétně s výhledem na řečníci, její mimiku a gestikulaci, v rámci projevu byly zahrnuty také fotografie zmiňovaných osob. Charakteristickými znaky této nahrávky bylo plynulé tempo projevu jediné mluvčí. Rušivým faktorem byly reakce publika, nejen ve formě potlesku a smíchu, ale výjimečně i komentářů či odpovědí na otázky Emilie Wapnick. Tematicky tato nahrávka obsahovala obecné termíny z oblasti osobního rozvoje, mezilidských vztahů a každodenního života. Po stylistické stránce řečnice užívala spisovné a obecné mluvy s novotvary.

Řečnice se vyjadřuje k potenciálu společenské užitečnosti všestranně založených lidí, kteří se neprofilují výhradně na jednu specifickou činnost či zálibu. Originál se nevyznačoval specializovanou terminologií, obsahoval výrazy z oblasti běžné slovní zásoby, avšak s výjimkou některých neobvyklých výrazů či novotvarů vzniklých jedním ze základních druhů slovtvorby, tedy skládáním. Řečnice má klidnou, avšak místy apelativní intonaci, kterou podtrhuje své stanovisko a jistou naléhavost projevu.

4.2.1 *Slovní zásoba*

Vzhledem ke skutečnosti, že se tato nahrávka nevyznačovala specifickou terminologií, nevyžadovala ani specializovanou slovní zásobu. Při převodu této nahrávky volili tlumočníci i tlumočnice bez zásadních odchylek shodnou strategii. Soustředili se na převod ústředních informací celého projevu, zmiňovali především data a obecné informace nezbytné pro předání poselství. Tempo původní nahrávky a občasné pomlky mluvčí, nabízeli tlumočnickům a tlumočnicím dostatek prostoru pro zmínění položek ve výčtech, detailů atd., a volnou ruku jejich kreativnímu přístupu k převodu idiomů, novotvarů a frází. Většina tlumočících se však až na několik výjimek poměrně striktně držela originálu, což se na výsledku projevilo v sémantické a syntaktické rovině. Až

na výjimky, kterých se častěji dopouštěli muži, uvedli ve většině zmiňovaná vlastní jména, nebo se alespoň pokusili o jejich vyjádření foneticky. Zároveň všichni, s výjimkou jednoho jediného tlumočnicka (nesprávně uvedl 20 minut, i když se jednalo o 12 minut) správně převedli číselné údaje.

Výraz „...has ever caused you any anxiety.“ byl nejčastěji převáděn „...způsobila /někdy nějakou/jakoukoli/určitou úzkost“, konkrétně v případě 4 tlumočnic a 1 tlumočnicka (Tabulka 1). Tlumočníci dále volili varianty „...přivedla k úzkosti“, „...způsobila nějaký pocit úzkosti (nebo neklidu)/stres nebo úzkost/nehezkou emoci/že jste cítili nepříjemně“. Tlumočnice převáděly následovně „...způsobila nejistotu“, „...zaskočila a způsobila úzkost“. Zřejmě tak činili pod vlivem originálu a nalezených slovníkových ekvivalentů.

Tabulka 1: „...has ever caused you any anxiety.“

ženy	T1	„...způsobila někdy nějakou úzkost.“
	T2	„...způsobila někdy nějakou úzkost.“
	T3	„...způsobila nejistotu.“
	T4	„...zaskočila a způsobila úzkost.“
	T5	„...způsobila někdy nějakou úzkost.“
	T6	„...způsobila úzkost.“
muži	T7	„...přivedla k úzkosti.“
	T8	„...způsobila nějaký pocit úzkosti nebo neklidu.“
	T9	„...způsobila stres nebo úzkost.“
	T10	„...způsobila nehezkou emoci.“
	T11	„...způsobila určitou úzkost.“
	T12	„...způsobila, že jste se cítili nepříjemně.“

Tlumočníci a tlumočnice zároveň volili odlišné řešení při převodu názvu punkové skupiny „*Frustrated Telephone Operator*“, ve které mluvčí v mládí hrála na kytaru. V několika případech neuváděli žánrové zaměření kapely, uváděli název v češtině, nebo jej naopak neuvedli vůbec (Tabulka 2). Podobným případem byl i název časopisu „*Fast Company*“, jehož název tlumočící často buď nepřeváděli vůbec, nebo uváděli pouze jeho část. Pokud název časopisu uvedli, volili většinou nevhodné pořadí jednotlivých slov ve jmenné frázi.

Tabulka 2: „Frustrated Telephone Operator“ a „Fast Company magazine“

ženy	T1	„kapela Frustrovaný telefonní operátor“; „podle jednoho magazínu“
	T2	„kapela Frustrated Telephone Operator“; „Fast Company časopis“
	T3	„punková kapela Frustrovaný telefonní operátor“; „Fast Company časopis“
	T4	„punková kapela Frustrovaný telefonní operátor“; „Fast magazin“
	T5	„punková kapela“; (neuveдено)
	T6	„kapela Frustrovaný telefonista“; „Fast časopis“
muži	T7	„skupina Naštvaný operátor“; „časopis Fast“
	T8	„punková kapela Frustrovaný telefonní operátor“; „jeden časopis“
	T9	„skupina Frustrated Telephone Operator“; „Fast Company magazin“
	T10	„punková skupina Frustrovaný telefonní operátor“; „přední magazíny“
	T11	„skupina Frustrovaný operátor“; „Company magazin“
	T12	„punková kapela Frustrovaný operátor“; „Fast Company magazin“

Pasáž „...*I would dive in, become all-consumed, and I'd get pretty good at whatever it was.*“ se objevovala v různých verzích. Největších rozdílů doznával výraz „*dive in*“, který byl uváděn následovně: „*ponořila/skočila po hlavě/zabrala/nadchla/vrhla*“ (Tabulka 3).

Tabulka 3: „dive in, become all consumed, get pretty good at“

ženy	T1	„ponořila jsem se do toho a strašně mi to začalo jít“
	T2	„ponořila jsem do toho, byla jsem tím pohlcená, byla jsem v tom dobrá“
	T3	„skočila jsem do toho po hlavě a úplně mě to pohltilo“
	T4	„zabrala jsem do toho, vzalo mi to všechnen můj čas“
	T5	„se pro něco nadchnu, začnu se tomu věnovat, opravdu se v tom hodně zlepším“
	T6	„ponořím se do ní a jsem úplně zaujatá“
muži	T7	„jsem se na to vrhla, a chtěla jsem to pochopit“
	T8	„ponořila jsem se, stala jsem se dobrou, ať to bylo cokoliv“
	T9	„pak jsem do toho hrozně ponořila, hrozně mě to pohltilo, ať už to bylo cokoli“
	T10	„jsem najednou ponořená v nějaké oblasti, zdokonaluji se v ní, a najednou se dostanu do bodu, kdy ji ovládnou“
	T11	„ponořila jsem se do toho, a byla jsem tom velmi dobrá“
	T12	„hrozně jsem se do toho ponořila, a pak jsem v tom začala být docela“

	dobrá“
--	--------

Ve výčtové části „*astronaut, ballerina, pirate*“ docházelo k drobným odlišnostem v užití slova *kosmonaut/astronaut* a *balerína/baletka*. Dva z tlumočnicků uvedli při převodu „*pirate*“ neodpovídající slovo „*pilot/kovboj*“. Několika povedených převodů doznala věta „*Insert Halloween costume here.*“, které většinu tlumočnic spíše potrápila (Tabulka 4).

Tabulka 4: „astronaut, ballerina, pirate“ a „Insert Halloween costume here.“

ženy	T1	„astronaut, balerína, pirát“; (neuveдено)
	T2	„...astronaut, baletka, pirát nebo v podstatě jakýkoli Halloweenský kostým.“
	T3	„(neuveдено), pirát, balerína“; „Tak v pohodě vytáhneme Halloweenský kostým.“
	T4	„chci bejt astronautem, pirátem, balerínou“; „Prostě si doplňte nějaký Halloweenský kostým místo odpovědi.“
	T5	„astronaut, baletka, pirát“; „Vložte jakýkoli Halloweenský kostým.“
	T6	„chci být baletkou nebo pirátem nebo astronautem“; „Vložte si sem Halloweenský kostým.“
muži	T7	„astronaut, kovboj, balerína“; „Chci být jakýkoli kostým na Halloween.“
	T8	„kozmonaut, balerína, pirát“; „Můžeme se zamyslet nad Halloweenskými kostýmy, v tomto případě.“
	T9	„astronaut, balerína, pirát“; „Sem vložte Halloweenský kostým.“
	T10	„astronaut, balerína, chci být pilot“; (neuveдено)
	T11	„chci být pirátem, balerínou nebo astronautem“; (neuveдено)
	T12	„astronaut, balerína, pirát“; „Je to jako přehlídka Halloweenských kostýmů.“

Tabulka 5 obsahuje výčet řešení fráze „...*though well-meaning adults will likely chuckle and be like...*“ a výrazů „*luthier*“ a „*psychologist*“. V této části docházelo ve velké míře k volnému převodu informací uvedených v originálním materiálu. Jeden tlumočnick také nesprávně uvedl jméno doktora Boba Childse, jako „*Bob Sher*“, tedy jako složeninu jmen doktora Boba Childse a Barbary Sher, o níž se mluvčí zmiňuje v pokročilejší fázi projevu.

Tabulka 5: „...though well-meaning adults will likely chuckle and be like...“, „luthier“ a „psychologist“

ženy	T1	„někdo Vám řekne“; „vyrábí strunné nástroje“; „psychoterapeut“
	T2	„dospělák Vám pravděpodobně s úsměvem řekne“; „vyrábí a opravuje strunné nástroje“; „psychoterapeut“
	T3	„dospělí se budou smát, ale řeknou Vám“; „výrobce strunných nástrojů“; „psychoterapeut“
	T4	„dospěláci si z Vás akorát udělají srandu“; „výrobce strunných nástrojů“; „psychoterapeut“
	T5	„odpověděli by Vám, že“; (neuvedeno); „psychoterapeut“
	T6	„ten dospělý člověk by se začal smát a řekl by“; „vyrábí housle“; „psychoterapeut“
muži	T7	„dospělí se zasmějou“; „vyrábí strunné nástroje“; „terapeut“
	T8	„dospělý by odpověděl“; (Bob Sher); „houslař“; „psychoterapeut“
	T9	„oni by se pak začali smát a řekli“; „vyrábí a opravuje strunné nástroje“; „psychoterapeut“
	T10	„když to někomu řeknete, čím vším chcete být, tak Vám odpoví“; „houslista“; „psychoterapeut“
	T11	„dospělí se budou většinou smát a řeknou“; výrobce nástrojů“; „psychoterapeut“
	T12	„dobře to myslící dospělák Vás nejspíš popláca po hlavě a řekne“; „houslař“; „psychoterapeut“

Poněkud kostrbatého řešení se dočkalo slovní spojení „*one true calling*“, které se objevilo i v názvu proslovu mluvčí. S největší pravděpodobností se tlumočícím nedařilo výstižně vyjádřit navzdory pochopení významu, hlavně z důvodu nemožnosti se odpoutat od originálu nebo nedostatku pohotovosti.

Tabulka 6: „romanticized“ a „one true calling“

ženy	T1	(neuvedeno); (neuvedeno)
	T2	„idealizované“; „jedna jediná věc“
	T3	„idealizované“; „jedna věc, kterou musíme dělat“
	T4	„zkreslováno“; „máme dělat jednu věc“
	T5	„považováno za něco lepšího než to vlastně je“; „každý z nás je stvořen pro něco, co máme dělat nejlépe“

	T6	„romanticizován“; „že všichni bysme měli dělat jednu super věc, když jsme tady na světě“
muži	T7	„rozšířen; „máte tu jednu věc, kterou musíte dosáhnout“
	T8	„idealizováno“; „to, co si musíte vybrat“
	T9	„romantizovaná“; „(idea osudu) nebo něčeho“
	T10	„zakořeněný“; (neuveďeno)
	T11	„vyzdvihovaná“; „jeden správný výběr“
	T12	„romantizovaná“; „jeden pravý úděl“

Výraz „*multipotentialite*“, který dovoloval tlumočím velkou míru kreativity na poli tvarosloví či volby synonym, byl bohužel převáděn (Tabulka 7) často bez projevení vlastní nápaditosti a hravosti, a byl tak ponecháván jako prostě převedený do cílového jazyka s pouze drobnými odchylkami.

Tabulka 7: „multipotentialite“

ženy	T1	„člověk s mnoha potenciály“
	T2	„multipotenciál“
	T3	„multipotencionální“
	T4	„multipotencionalista“
	T5	„multipotencionál“
	T6	„multipotencionální“
muži	T7	„multipotencionalista“
	T8	„renesanční člověk“
	T9	„multipotencialista – člověk se znásobeným potenciálem“
	T10	„vícepříležitostno“
	T11	„všeuměl“
	T12	„multipotencionalista“

Zajímavých rozdílů doznala část „...*we're rarely starting from scratch.*“, ve které dokonce jedna tlumočnice užila výraz „*začít od začátečku*“, a stala se tak zároveň jedinou účastnicí výzkumu, která v projevu užila zdvojnásobení. Jeden z tlumočnicků nesprávně vyjádřil význam, když pronesl „*všichni začínáme od píky*“ (viz Tabulka 8).

Tabulka 8: „...we're rarely starting from scratch.“

ženy	T1	„vlastně nikdy nezačínáme od úplného začátečku“
	T2	„málokdy začínáme od začátku“
	T3	„málokdy začínáme úplně od píky“
	T4	„málokdy opravdu začínáme od úplného začátku“
	T5	„vlastně nezačínáme od znova“
	T6	„mi nikdy nezačínáme úplně od začátku“
muži	T7	„málokdy začínáme od nuly“
	T8	„všichni začínáme od píky“
	T9	„vlastně nezačínáme od začátku“
	T10	„jsme zvyklí začínat od začátku“
	T11	„skoro nikdy nezačneme od začátku“
	T12	„málokdy začínáme úplně od nuly“

Bohužel ani fráze „*out-of-the-box thinkers*“ a kulturní reference na Alenku v říši divů „*down those rabbit holes*“ se ve většině případů nedočkaly vhodného tvůrčího převodu, a to buď kvůli opisu z originálu nebo kompletní omisi, ke které často uchylovali muži.

Tabulka 9: „out-of-the-box-thinkers“ a „down those rabbit holes“

ženy	T1	„lidi s více potenciály“; „do míst, kde to nebude úplně příjemné“
	T2	„lidé, kteří nemyslí stejně jako všichni ostatní“; „za Alenkou do říše divů“
	T3	„kreativní lidi“; „dolů do králičí nory“
	T4	„dokážou myslet za hranice toho, co je normální“; „vylezte ze svých nor“
	T5	(nevedeno); (nevedeno)
	T6	„lidi, kteří jsou kreativní“; (nevedeno)
muži	T7	„lidi, co mají jiný pohled na věc“; „do králičích nor“
	T8	(nevedeno); (nevedeno)
	T9	(nevedeno); „v králičích norách“
	T10	(nevedeno); (nevedeno)
	T11	(nevedeno); „buďte zvědaví“
	T12	„kreativní a originální lidi“; „nebojte se skočit do králičí nory“

Výjimku tvořila 1 tlumočnice a 1 tlumočnick, kteří se nejvíce přiblížili významu a zvolili vhodnou formu převodu (viz Tabulka 9).

4.2.2 Intonace a registr

Většina tlumočnicků i tlumočnic volila vhodně spisovný jazyk s občasným výskytem obecných, někdy až hovorových výrazů (jo, fajn, webovky), nenarušili tak ale zásadně úroveň zvoleného registru. Přičemž tendence k hovorovosti byla u tlumočnicků častější než u tlumočnic. Projev však celkově působil přirozeně a adekvátně. Obě pohlaví taktéž mluvila úsekově v kratších a jasně strukturovaných větách (s výjimkou 1 tlumočnice a 2 tlumočnicků, u kterých došlo k výskytu nedokončených vět, které nebyly ani v následující pasáži jinak strukturovány či zahrnuty) s plynulým a srozumitelným projevem, který ve výsledku působil uceleným, věrohodným a neutrálním dojmem.

Navzdory znatelné nervozitě, která byla znát u 3 tlumočnic a 2 tlumočnicků, podali tlumočící poměrně přesvědčivý výkon, který by byl jistě ještě lepší, pokud by byl přednesen sebejistěji a především bez výskytu občasných vzdechů, zoufalého smíchu a zvolání (ach jo, ježíšmarja, ty vole), které se vyskytovali především v úplném závěru tlumočnického záznamu (všechna tři zvolání pronesly ženy, muži měli větší tendenci ke smíchu). Ženy měly znatelně větší tendenci k hezitačním zvukům, v případě tlumočnicků zase častěji docházelo k delším pomlčkám, nedokončeným větám a omisi informací.

Bohužel jedna z tlumočnic (T6) činila projev intonačně plochý a nevýrazný. Její projev ve výsledku působil poměrně nezaujatě, nezajímavě až znuděně. Tato tlumočnice také jako jediná uvedla, že jí zadané téma nebylo blízké a ze subjektivního hlediska ji připadalo nezajímavé a nudné.

V celkovém zhodnocení nebyly mezi jednotlivými skupinami na poli intonace a zvoleného registru žádné výrazné rozdíly, muži pouze působili více uvolněně a sebevědomě.

4.3 Vyhodnocení evaluačních dotazníků

Po přetlumočení nahrávek byli účastníci studie požádáni o vyplnění dotazníku, který obsahoval otázky na jejich příslušnost k pohlaví, míru jejich orientace v daném tématu, případně jaké téma by si nejraději zvolili, kdyby měli možnost výběru. Dále byli tázáni, na obtížnost nahrávky a subjektivní hodnocení vlastního výkonu, jaké pasáže jim činily problémy a z jakých důvodů. Pro

každou z hodnotících otázek byla vymezena škála od 1 do 5, kdy 1 znamenala nejlepší možné hodnocení a nejlehčí obtížnost, a naopak 5 nejhorší možné hodnocení a nejvyšší obtížnost. Otázky byly zároveň záměrně kladeny volně, aby poskytli účastníkům co nejširší prostor pro vyjádření jejich názorů. Nahrávky byly také pro potřeby výzkumu ohodnoceny celkovou známkou, která odrážela úplnost a přesnost převedených informací, zejména pak vlastních jmen a názvů, číselných údajů, idiomů a vtipů. Dále byla hodnocena celková plynulost a srozumitelnost projevu v rámci odpovídající větné stavby, bez chybné shody, přeřeknutí či oprav.

Tabulka 10: Evaluační dotazník - ženy

	T1	T2	T3	T4	T5	T6	Průměr
Orientace v tématu	2	1	4	2	4	3	2,67
Obtížnost nahrávky	1	1	3	2	2	2	1,83
Vlastní hodnocení	3	4	2	4	4	4	3,50
Hodnocení	2	2	2	3	3	3	2,50

Jak lze vyčíst z hodnot uvedených v Tabulka 10, ženy hodnotily svou míru orientace v tématu lehce nadprůměrně na 2,67. Průměrná hodnota orientace v tématu mužů (Tabulka 11) činila shodně 2,67. Zajímavým zjištěním byla skutečnost, že tlumočnice při hodnocení obtížnosti na stupnici od 1 do 5, kdy 1 znamenala nejlehčí a 5 nejobtížnější, označily nahrávku v průměru jako méně obtížnou (1,83) než muži, kteří ji průměrně označili na 2,00.

Tabulka 11: Evaluační dotazník - muži

	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Průměr
Orientace v tématu	3	2	3	3	3	2	2,67
Obtížnost nahrávky	2	3	2	2	2	1	2,00
Vlastní hodnocení	3	2	3	3	2	3	2,67
Hodnocení	3	3	3	3	2	1	2,50

Vzhledem k obtížnosti nahrávky se účastníci vyjádřili k plynulému tempu mluvčí, neznalosti některých výrazů (*multipotentiality*, *luthier*, vlastní jména) a nevhodně zvoleného tempa vlastního výkonu, protože jim (podle vlastních slov) „po přepáleném startu v závěru už docházel dech“. Obě skupiny svůj vlastní výkon hodnotily poměrně negativně, přičemž ženy se hodnotily dokonce o necelý jeden stupeň hůře než muži, a často se ve svých výkonech více či méně podhodnocovaly.

V této tematicky neutrálně orientované nahrávce dopadli v konečném hodnocení muži i ženy v průměru shodně (2,50), a to i navzdory skutečnosti, že muži považovali nahrávku za mírně obtížnější než ženy (viz Tabulka 10 a Tabulka 11).

Tabulka 12: Evaluační dotazník - preferované téma

	ženy							muži							Celkem
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	Σ	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Σ	
Sport	X	-	X	-	X	-	3	-	-	-	-	X	-	1	4
Politika	-	X	-	X	-	X	3	-	-	-	-	-	-	0	3
Ekonomika	-	-	-	X	-	X	2	-	X	-	X	-	-	2	4
Hudba	-	X	-	-	-	-	1	-	-	X	-	-	-	1	2
Podnikání	-	-	-	-	-	-	0	-	X	-	X	-	-	2	2
Příroda	-	-	-	-	X	-	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Medicína	X	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Zdraví	-	-	-	X	-	-	1	-	-	-	-	-	-	0	1
Videohry	-	-	-	-	-	-	0	X	-	-	-	-	-	1	1
Zadané téma	X	X	-	-	-	-	2	X	-	-	-	-	X	2	4

Na otázku jaké téma by si případně zvolili jako bližší, odpovídali studenti poměrně různorodě a podle genderových stereotypů i netradičně (Tabulka 12). Ženy by dokonce muže přehlasovaly v případě sportu a politiky, zvolily by si tedy témata podle genderových stereotypů tradičně prisuzovaná mužům.

4.4 Vyhodnocení dotazníků subjektivního vnímání genderu

Dotazník obsahoval otázky ohledně subjektivního vnímání vlastní genderové identity, genderových stereotypů a možných rozdílů mezi muži a ženami na

poli lingvistiky, čím jsou podle jejich názorů tyto rozdíly způsobeny, a jak jsou vnímány společností v rámci konformity.

Z celkového počtu 12 tlumočících (6 mužů a 6 žen), se 5 žen identifikovalo jako feminní a pouze jedna jako maskulinní žena, zatímco 3 muž i se identifikovali jako maskulinní, 1 tlumočnick (T10) se identifikoval jako feminní muž. Zbylí 2 muži (T9, T12) uvedli, že se identifikují jako feminní a maskulinní zároveň, protože jsou podle jejich slov u nich „obě tyto stránky vyvážené“.

Drtivá většina respondentů se neztotožňovala s tradičním rozdělením rolí muže a ženy ve společnosti (žena v domácnosti, muž živitel). Mezi důvody, které nejčastěji uváděli, patřila rovnoprávnost, emancipace, vývoj hodnot a postojů společnosti i jedince, a nesprávnost nátlaku jedince do rolí, které by si sám nezvolil a necítí se v nich sám sebou.

Na dotaz, zda podle jejich názoru existují (po lingvistické stránce) rozdíly mezi mužem a ženou, čistě na základě jejich příslušnosti k pohlaví, odpověděli pouze 2 tlumočníci záporně, protože podle nich případné rozdíly pramení z více proměnných. Zbýlých 10 respondentů, uvedlo, že tyto rozdíly jsou zapříčiněny zejména vlivem výchovy a života v konkrétní společnosti. Mezi konkrétní příklady možných rozdílů nejčastěji patřila tvrzení, že jednání žen je více založeno na emocích, užívají zdvořilost a eufemismy, dlouhé složitější strukturované věty, které zahrnují nejrůznější detaily. Proto je prý projev ženy výsledkem pečlivého myšlenkového procesu. Muži se naopak řídí spíše svým instinktem, vyjadřují se úsporněji, používají častěji vulgarismy a hovorové výrazy. Což je zároveň pro obě skupiny společensky přijatelnější chování, než v případě prohozených rolí mužů a žen. Obě skupiny se také vyjádřily k intonaci žen, kterou označily za stoupavější a výraznější.

Tabulka 13: Kdo podle Vás více vyniká v dané jazykové rovině?

	ženy							muži							Průměr
	T1	T2	T3	T4	T5	T6	Σ	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Σ	
Lexikologie	O	O	O	F	F	O	O	O	O	O	F	O	O	O	O
Morfologie	F	F	O	O	O	O	O	F	O	O	F	O	O	O	O
Fonologie	F	O	O	M	O	O	O	O	O	O	F	O	O	O	O
Syntax	x	F	M	F	F	O	F	O	O	O	M	O	O	O	O

Stylistika	O	O	O	F	F	O	O	O	O	F	O	O	O	O
-------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Vysvětlivky: F – ženy, M – muži, O – obě pohlaví stejně, x – nelze říci

Nejčastěji odpovídali neutrálně, tedy, že ani jedno ve svém výkonu v rámci dané oblasti lingvistiky nijak nepřevyšuje pohlaví druhé (viz Tabulka 13). Tlumočníci a tlumočnice tedy odpovídali v souladu s očekáváním, a nikterak tedy nepřekvapili svou nestrannou odpovědí.

5 Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala rozdíly v kreativě užitě při simultánním tlumočení mezi muži a ženami, a otázkou zda takové rozdíly mohou být založeny čistě na příslušnosti k pohlaví. V teoretické části byly prezentovány teorie a přístupu jazykovědců a sociolingvistů, především pak Robin Lakoffové, jejíž práce posloužila (navzdory datu svého vzniku) jako odrazový můstek mnoha navazujících výzkumů a teorií i v současnosti. Lakoffová (1973, s. 45 – 88) předkládá názor na rozsah ženské slovní zásoby, obzvláště pak v žensky orientovaných tématech. Dále předkládá, že ženy mají váhavější a kolísavější intonaci, a činí jim obtíže převádění vulgarismů, které raději nahrazují eufemismy. Muži naopak vynikají v mužsky orientovaných tématech, nebudou se zdráhat převádět vulgarismy, a budou ve svém celkovém projevu působit dominantněji a sebevědoměji. Původní hypotéza předpokládala, že ženy dosáhnou lepších výsledků při tlumočení žensky orientovaných témat. Dalším předpokladem bylo, že ženy budou v celkovém projevu působit váhavěji, a že se v jejich tlumočení budou četněji vyskytovat hezitanci zvuky. Analýza dvanácti nahrávek, informací z dotazníků poskytnutých účastníky výzkumu a výsledné hodnocení jednotlivých tlumočnických výkonů ukazují, že mezi muži a ženami se nevyskytují rozdíly prokazatelně pramenící právě z jejich příslušnosti k pohlaví či genderové identity. Celkově působili intonačně neutrálně, věrohodně, avšak muži působili v průměru o něco málo sebevědoměji než ženy, a také v jejich případech docházelo častěji k omisi některých informací.

V předložené genderově neutrální nahrávce nedoznávalo tlumočení mužů ani žen zásadních rozdílů. Zcela se tak potvrdila původní hypotéza, avšak je třeba poznamenat, že se v každé skupině vyskytl minimálně jeden posuzovaný subjekt, který potvrzoval teorii o Gaussovském rozložení těchto rozdílů, tedy žena s maskulinním způsobem vyjadřování a muž s feminním způsobem vyjadřování, a že někteří nebyly v rámci dané nahrávky ve svém projevu konzistentní. Bohužel se většina tlumočících nebyla schopna výrazně odpoutat od vlivu originální nahrávky a výsledným projevem pak prosakoval zdrojový

jazyk a kultura. Pod tíhou tohoto vlivu tedy drtivá většina účastníků nepopustila uzdu své fantazii a jazykové kreativitě. Na výsledných nahrávkách bylo kromě dvou výjimek (1 tlumočnice a 1 tlumočnick) snadno poznat, že se jedná o tlumočení, a tlumočící projev nepřevzal tzv. *jako by byl jejich vlastní*. Společnost a její vnímání v rámci konformity se ale neustále vyvíjí a rozdíly mezi jednotlivými pohlavími, reprezentanty genderové příslušnosti a obraz tradičních stereotypů se časem proměňují. Tyto změny tak nevyhnutelně vedou ve velké míře ke stírání rozdílů mezi muži a ženami, a naopak se tak zvyšuje míra individuality každého jedince. Chování a záměrné i bezděčné projevy jsou značně ovlivněny mentalitou takového jedince, kterou lze považovat za souhrnný výsledek mnoha proměnných, např. vliv výchovy, vlastní osobnost a hodnoty, vliv společnosti atd. Zároveň je nutné si uvědomit, že i vnímání úrovně kreativity je, bez ohledu na nejlepší snahu a záměr, vždy subjektivní. Proto totožné výsledky mohou podléhat minimálně dvojí interpretaci. Právě z tohoto důvodu, se tato bakalářská práce snaží předkládat data nashromážděná během výzkumu volně k dispozici pro vlastní interpretaci čtenáře, a nesnaží se docházet k fixním závěrům, nýbrž prezentovat úzkou část ze širokého spektra možností.

V případě budoucí replikace výzkumu bych doporučila pro vyšší validitu výsledků zvážit motivaci k účasti většího počtu účastníků empirické části.

Příloha č. 1: Transkript nahrávky

Why Some of Us Don't have One True Calling

(Převzato z https://www.ted.com/talks/emilie_wapnick_why_some_of_us_don_t_have_one_true_calling/transcript?language=en)

Raise your hand if you've ever been asked the question "What do you want to be when you grow up?"

Now if you had to guess, how old would you say you were when you were first asked this question? You can just hold up fingers. Three. Five. Three. Five. Five. OK. Now, raise your hand if the question "What do you want to be when you grow up?" has ever caused you any anxiety.

(Laughter)

Any anxiety at all.

I'm someone who's never been able to answer the question "What do you want to be when you grow up?"

See, the problem wasn't that I didn't have any interests -- it's that I had too many. In high school, I liked English and math and art and I built websites and I played guitar in a punk band called Frustrated Telephone Operator. Maybe you've heard of us.

(Laughter)

This continued after high school, and at a certain point, I began to notice this pattern in myself where I would become interested in an area and I would dive in, become all-consumed, and I'd get to be pretty good at whatever it was, and then I would hit this point where I'd start to get bored. And usually I would try and persist anyway, because I had already devoted so much time and energy and sometimes money into this field. But eventually this sense of boredom, this feeling of, like, yeah, I got this, this isn't challenging anymore -- it would get to be too much. And I would have to let it go.

But then I would become interested in something else, something totally unrelated, and I would dive into that, and become all-consumed, and I'd be like, "Yes! I found my thing," and then I would hit this point again where I'd start to

get bored. And eventually, I would let it go. But then I would discover something new and totally different, and I would dive into that.

This pattern caused me a lot of anxiety, for two reasons. The first was that I wasn't sure how I was going to turn any of this into a career. I thought that I would eventually have to pick one thing, deny all of my other passions, and just resign myself to being bored. The other reason it caused me so much anxiety was a little bit more personal. I worried that there was something wrong with this, and something wrong with me for being unable to stick with anything. I worried that I was afraid of commitment, or that I was scattered, or that I was self-sabotaging, afraid of my own success.

If you can relate to my story and to these feelings, I'd like you to ask yourself a question that I wish I had asked myself back then. Ask yourself where you learned to assign the meaning of wrong or abnormal to doing many things. I'll tell you where you learned it: you learned it from the culture.

We are first asked the question "What do you want to be when you grow up?" when we're about five years old. And the truth is that no one really cares what you say when you're that age.

(Laughter)

It's considered an innocuous question, posed to little kids to elicit cute replies, like, "I want to be an astronaut," or "I want to be a ballerina," or "I want to be a pirate." Insert Halloween costume here.

(Laughter)

But this question gets asked of us again and again as we get older in various forms -- for instance, high school students might get asked what major they're going to pick in college. And at some point, "What do you want to be when you grow up?" goes from being the cute exercise it once was to the thing that keeps us up at night. Why?

See, while this question inspires kids to dream about what they could be, it does not inspire them to dream about all that they could be. In fact, it does just the opposite, because when someone asks you what you want to be, you can't reply with 20 different things, though well-meaning adults will likely chuckle and be like, "Oh, how cute, but you can't be a violin maker and a psychologist. You have to choose."

This is Dr. Bob Childs -- (Laughter) and he's a luthier and psychotherapist. And this is Amy Ng, a magazine editor turned illustrator, entrepreneur, teacher and creative director. But most kids don't hear about people like this. All they hear is that they're going to have to choose. But it's more than that. The notion of the narrowly focused life is highly romanticized in our culture. It's this idea of destiny or the one true calling, the idea that we each have one great thing we are meant to do during our time on this earth, and you need to figure out what that thing is and devote your life to it.

But what if you're someone who isn't wired this way? What if there are a lot of different subjects that you're curious about, and many different things you want to do? Well, there is no room for someone like you in this framework. And so you might feel alone. You might feel like you don't have a purpose. And you might feel like there's something wrong with you. There's nothing wrong with you. What you are is a multipotentialite.

(Laughter)

(Applause)

A multipotentialite is someone with many interests and creative pursuits. It's a mouthful to say. It might help if you break it up into three parts: multi, potential, and ite. You can also use one of the other terms that connote the same idea, such as polymath, the Renaissance person. Actually, during the Renaissance period, it was considered the ideal to be well-versed in multiple disciplines. Barbara Sher refers to us as "scanners." Use whichever term you like, or invent your own. I have to say I find it sort of fitting that as a community, we cannot agree on a single identity.

(Laughter)

It's easy to see your multipotentiality as a limitation or an affliction that you need to overcome. But what I've learned through speaking with people and writing about these ideas on my website, is that there are some tremendous strengths to being this way. Here are three multipotentialite super powers.

One: idea synthesis. That is, combining two or more fields and creating something new at the intersection. Sha Hwang and Rachel Binx drew from their shared interests in cartography, data visualization, travel, mathematics and design, when they founded Meshu. Meshu is a company that creates custom

geographically-inspired jewelry. Sha and Rachel came up with this unique idea not despite, but because of their eclectic mix of skills and experiences. Innovation happens at the intersections. That's where the new ideas come from. And multipotentialites, with all of their backgrounds, are able to access a lot of these points of intersection.

The second multipotentialite superpower is rapid learning. When multipotentialites become interested in something, we go hard. We observe everything we can get our hands on. We're also used to being beginners, because we've been beginners so many times in the past, and this means that we're less afraid of trying new things and stepping out of our comfort zones. What's more, many skills are transferable across disciplines, and we bring everything we've learned to every new area we pursue, so we're rarely starting from scratch.

Nora Dunn is a full-time traveler and freelance writer. As a child concert pianist, she honed an incredible ability to develop muscle memory. Now, she's the fastest typist she knows.

(Laughter)

Before becoming a writer, Nora was a financial planner. She had to learn the finer mechanics of sales when she was starting her practice, and this skill now helps her write compelling pitches to editors. It is rarely a waste of time to pursue something you're drawn to, even if you end up quitting. You might apply that knowledge in a different field entirely, in a way that you couldn't have anticipated.

The third multipotentialite superpower is adaptability; that is, the ability to morph into whatever you need to be in a given situation. Abe Cajudo is sometimes a video director, sometimes a web designer, sometimes a Kickstarter consultant, sometimes a teacher, and sometimes, apparently, James Bond.

(Laughter)

He's valuable because he does good work. He's even more valuable because he can take on various roles, depending on his clients' needs. Fast Company magazine identified adaptability as the single most important skill to develop in order to thrive in the 21st century. The economic world is changing so quickly

and unpredictably that it is the individuals and organizations that can pivot in order to meet the needs of the market that are really going to thrive.

Idea synthesis, rapid learning and adaptability: three skills that multipotentialites are very adept at, and three skills that they might lose if pressured to narrow their focus. As a society, we have a vested interest in encouraging multipotentialites to be themselves. We have a lot of complex, multidimensional problems in the world right now, and we need creative, out-of-the-box thinkers to tackle them.

Now, let's say that you are, in your heart, a specialist. You came out of the womb knowing you wanted to be a pediatric neurosurgeon. Don't worry -- there's nothing wrong with you, either.

(Laughter)

In fact, some of the best teams are comprised of a specialist and multipotentialite paired together. The specialist can dive in deep and implement ideas, while the multipotentialite brings a breadth of knowledge to the project. It's a beautiful partnership. But we should all be designing lives and careers that are aligned with how we're wired. And sadly, multipotentialites are largely being encouraged simply to be more like their specialist peers.

So with that said, if there is one thing you take away from this talk, I hope that it is this: embrace your inner wiring, whatever that may be. If you're a specialist at heart, then by all means, specialize. That is where you'll do your best work. But to the multipotentialites in the room, including those of you who may have just realized in the last 12 minutes that you are one --

(Laughter) to you I say: embrace your many passions. Follow your curiosity down those rabbit holes. Explore your intersections. Embracing our inner wiring leads to a happier, more authentic life. And perhaps more importantly -- multipotentialites, the world needs us.

Thank you.

(Applause)

Příloha č. 2: Evaluační dotazník

Číslo:

1. Jste muž/žena?
2. Věk?
3. Na stupnici od 1 do 5 (kdy 1 znamená velmi a 5 vůbec) ohodnoťte, jak blízké Vám bylo téma nahrávky a nakolik se v něm orientujete, a uveďte důvody.
4. Pokud byste si mohl/a vybrat, jaké téma by Vám bylo (nej)blíží a proč?
5. Na stupnici od 1 do 5 (kdy 1 znamená nejlehčí a 5 vůbec) ohodnoťte obtížnost nahrávky a uveďte důvody.
6. Na stupnici od 1 do 5 ohodnoťte vlastní výkon a uveďte důvody.
7. Pokud Vám některé pasáže činily obtíže, uveďte které a proč.

Příloha č. 3: Dotazník subjektivního vnímání genderu

Datum:

Číslo:

1. **Jste:**
 - a) Žena
 - b) Muž
2. **Objektivně (nehledě na fyziologii lidského těla) se genderově identifikujete jako:**
 - a) Žena
 - b) Muž
3. **Subjektivně se v rámci genderových stereotypů vnímáte jako:**
 - a) Feminní žena
 - b) Maskulinní žena
 - c) Feminní muž
 - d) Maskulinní muž
4. **Ztotožňujete se s tradičním rozdělením rolí (žena v domácnosti, muž živitel...)?**
 - a) Ano
 - b) Ne
5. **Uveďte důvody své odpovědi na předchozí otázku:**
6. **Myslíte si, že existují (po lingvistické stránce) rozdíly mezi muži a ženami, které pramení pouze z této proměnné?**
 - a) Ano
 - b) Ne
7. **Uveďte důvody své odpovědi na předchozí otázku, a v čem podle Vás případné rozdíly spočívají nebo důvody jejich absence:**
8. **Co je podle Vás typické pro vyjadřování žen:**
9. **Co je podle Vás typické pro vyjadřování mužů:**
10. **Užíváte eufemismů?**
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Pouze občas
11. **Kdo podle Vás častěji užívá eufemismů?**
 - a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
12. **Užíváte dvojsmysly?**
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Pouze občas

- 13. Kdo podle Vás častěji užívá dvojsmysly?**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- 14. Užíváte zdrobněliny?**
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Pouze občas
 - d) Pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
- 15. Kdo podle Vás častěji užívá zdrobněliny?**
- a) Ženy
 - b) Ženy, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
 - c) Muži
 - d) Muži, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
 - e) Obě pohlaví stejně
 - f) Obě pohlaví stejně, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
- 16. Připadáte si při užívání zdrobnělin nevhodně či nepatřičně?**
- a) Ano, je to dětinské
 - b) Ano, ale pouze v přítomnosti jiných lidí
 - c) Ano, ale pouze v přítomnosti opačného pohlaví
 - d) Ne, pokud se jedná o interakci s dětmi a/nebo zvířaty
 - e) Ne, vůbec
- 17. U koho je podle Vás užívání zdrobnělin společensky přijatelnější?**
- a) Ženy
 - b) Ženy, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
 - c) Muži
 - d) Muži, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
 - e) Obě pohlaví stejně
 - f) Obě pohlaví stejně, ale pouze při interakci s dětmi a/nebo zvířaty
- 18. Uvedte důvody své odpovědi na předchozí otázku:**
- 19. Užíváte vulgarismů?**
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Pouze občas
- 20. Kdo podle Vás častěji užívá vulgarismů?**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- 21. Připadáte si při užívání vulgarismů nevhodně či nepatřičně?**
- a) Ano, je to neslušné
 - b) Ano, ale pouze v přítomnosti jiných lidí
 - c) Ano, ale pouze v přítomnosti opačného pohlaví
 - d) Ne, vůbec

22. U koho je podle Vás užívání vulgarismů společensky přijatelnější?

- a) Ženy
- b) Muži
- c) Obě pohlaví stejně

23. Uvedte důvody své odpovědi na předchozí otázku:

24. Dělá Vám obtíže najít pro konkrétní slovo vhodné synonymum?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Občas
- d) Spíše ne
- e) Ne

25. Dělá vám obtíže najít pro konkrétní slovo vhodné antonymum?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Občas
- d) Spíše ne
- e) Ne

26. Užíváte slovních hříček?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Občas

27. Myslíte si, že umíte efektivně užívat slovní hříčky?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Občas
- d) Spíše ne
- e) Ne

28. Kdo podle Vás častěji užívá slovních hříček?

- a) Ženy
- b) Muži
- c) Obě pohlaví stejně

29. Považujete se za osobu se smyslem pro humor?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Občas
- d) Spíše ne
- e) Ne

30. Kdo má podle Vás více vyvinutý smysl pro humor?

- a) Ženy
- b) Muži
- c) Obě pohlaví stejně

31. Dělá Vám obtíže zapamatování číselných údajů?

- a) Ano
- b) Spíše ano
- c) Občas
- d) Spíše ne

- e) Ne
- 32. Dělá Vám obtíže zapamatování vlastních jmen a názvů?**
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Občas
 - d) Spíše ne
 - e) Ne
- 33. Kdo podle Vás více vyniká v dané jazykové rovině (uvedte důvody):**
- A. Lexikologie (slovní zásoba)**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- B. Morfologie (tvarosloví)**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- C. Fonologie (zvuková stránka)**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- D. Syntax (stavba vět, souvětí)**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně
- E. Stylistika (sloh)**
- a) Ženy
 - b) Muži
 - c) Obě pohlaví stejně

Seznam zdrojů

- CAMERON, Deborah, 2001. *Working with Spoken Discourse*. Londýn: SAGE Publications. ISBN 978-0-7619-5773-7
- CARTER, Ronald. *Language and Creativity: The Art of Common Talk*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-1-315-65897-1
- COATES, Jennifer. 2004. *Women, Men and Language: A Sociolinguistic Account of Gender Differences in Language*. Harlow: Pearson Education. ISBN 0-582-77186-2
- CRAWFORD, Mary. 1995. *Talking Difference: On Gender and Language*. Londýn: SAGE Publications. ISBN 0-8039-8827-3
- ECKERT, Penelope a Sally McCONNELL-GINET. 2013. *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-1-107-02905-7
- HINES, Melissa. 2004. *Brain Gender*. New York: Oxford University Press. ISBN 0-19-518836-5
- HOLMES, Janet a Miriam MEYERHOFF. 2003. *The Handbook of Language and Gender*. Cornwall: Blackwell Publishing. ISBN 0-631-22502-1
- HOLMES, Janet. 2013. *Men, Women and Politeness*. New York: Routledge. ISBN 978-0-582-06361-7
- HUDSON, Richard A, 1996. *Sociolinguistics*. Druhé vydání. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0 521 56514 6
- LAKOFF, Robin. 1973. „Language and Women’s Place.“ *Language in Society* 2 (1): 45 – 80. Dostupné z <http://www.jstor.org/stable/4166707>
- MOTSCHENBACHER, Heiko. 2010. *Language, Gender and Sexual Identity: Poststructuralist perspectives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- OAKLEY, Ann, 2000. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 80-7178-403-6
- PETRUSEK, Miloslav, a kol. 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-164-1
- RENZETTI, Claire M. a Daniel J. CURRAN. 2003. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0525-2

- TANNEN, Deborah, 1992. *That's Not What I Meant*. Londýn: Virago Press.
ISBN 1 85381 512 8
- VYSKOČIL, František. Rozdíly mezi mužem a ženou. *Přírodovědecký časopis Vesmír*. 85/2006 Praha, 1871 - . Vychází měsíčně. ISSN 1214-4029
- WITNEROVÁ, Kristýna. Mozky žen a mužů fungují rozdílně, ale „chytré“ jsou oba stejně - Mužský versus ženský mozek. *TŘÍPÓL – časopis pro studenty*. 4/2007 Praha, 2001. Vychází měsíčně.

Nahrávka

- WAPNICK, Emilie. „Why Some of Us Don't Have a One True Calling”. *TED*
Dostupné z https://www.ted.com/talks/emilie_wapnick_why_some_of_us_don_t_have_one_true_calling

Konzultovaná literatura

- BAMMAN, David, EISENSTEIN, Jacob a Tyler SCHNOEBELN. 2014.
„Gender Identity and Lexical Variation in Social Media.“ *Journal of Sociolinguistics* 18/2: 135 – 160.
- BOURDIEU, Pierre. 2000. *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-775-5
- ECKERT, Penelope a Sally McCONNELL-GINET. 1992. „Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-Based Practice.“ *Annual Review of Anthropology Vol. 21*: 461 – 491. Dostupné z http://www.jstor.org/stable/2155996?seq=1#page_scan_tab_contents.
- EMBER, Carol R. a Melvin EMBER. 2003. *Encyclopedia of Sex and Gender: Men and Women in the World's Cultures*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. ISBN 0-306-47770-X
- FROUZOVÁ, Magdaléna. 1999. „České ženy mezi východem a západem.“ *Nové čtení světa I. – Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková.
- PEASE, Allan a Barbara PEASE. 2000. *Proč muži neposlouchají a ženy neumí číst v mapách*. Brno: Alman. ISBN 80-86135-15-2

- TALBOT, Mary. 2010. *Language and Gender*. Cornwall: Polity Press. ISBN 978-0-7456-4604-6
- VALDROVÁ, Jana. 1999. „Jazyk to prozradí.“ *Nové čtení světa I. – Feminismus devadesátých let českýma očima*. Praha: Marie Chřibková.
- VYMĚTALOVÁ, Daniela. 2014. *Difference between Male and Female Interpreters in Interpreting Gender-Oriented and Neutral Topics*. Olomouc. Dostupné z http://theses.cz/id/zm87ib/Daniela_Vymtalov_Bakalsk_prce.pdf.
- ZÁBRODSKÁ, Kateřina. 2009. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýzy a genderová identita*. Praha. Academia. ISBN 978-80-200-1752-9